

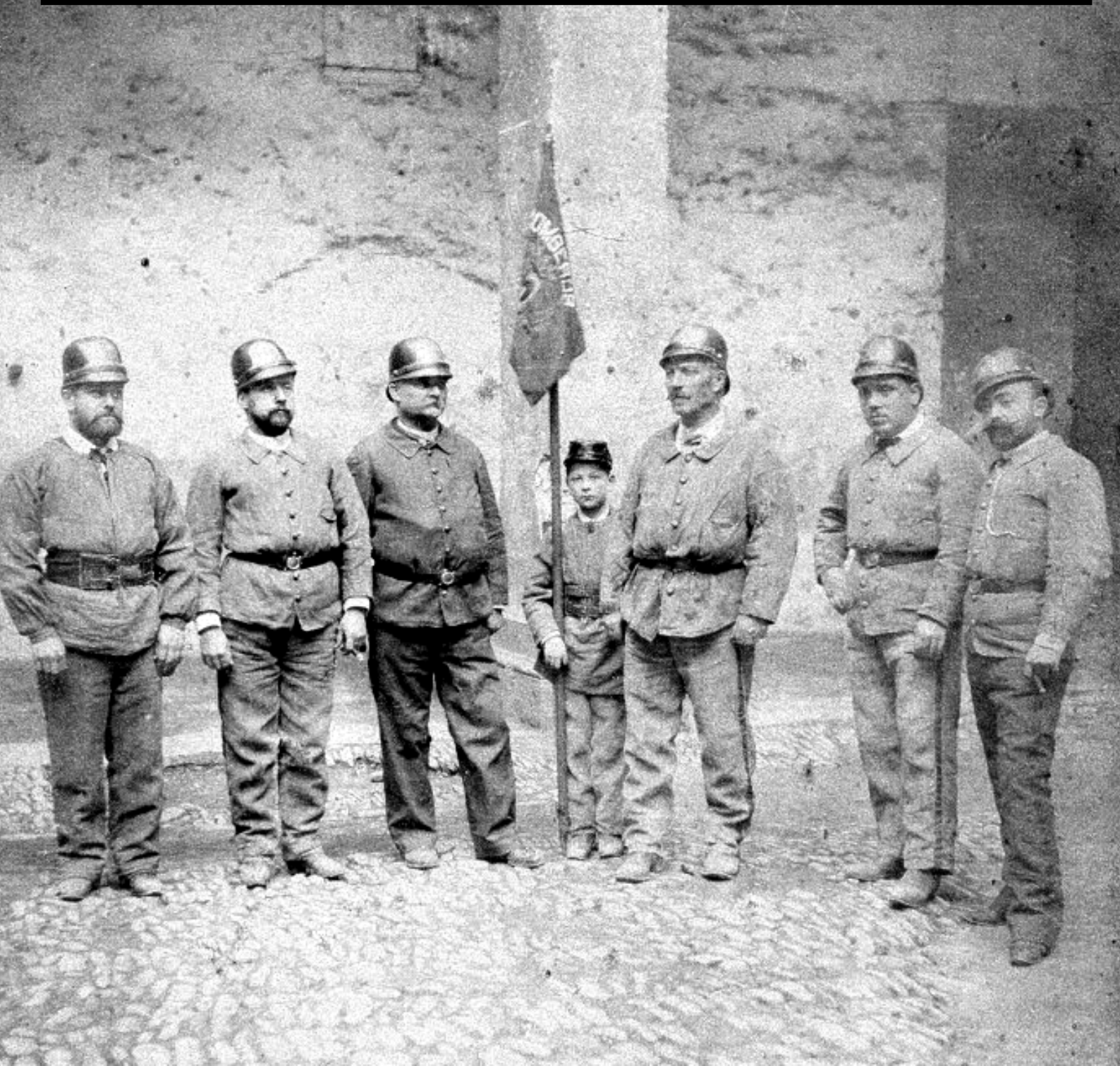
L'APAGAFOCS

n° 17
ANY V

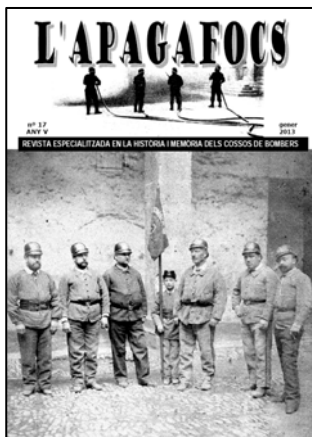
gener
2013

REVISTA ESPECIALITZADA EN LA HISTÒRIA I MEMÒRIA DELS COSSOS DE BOMBERS

SUMARI

Editorial....2
 La nevada de 1962....3
 Seguretat i protecció del patrimoni històric....4
 Incendi en un tren dels FGC a Sabadell el 1980....6
 Els inicis de l'Escola de Bombers....8
 Hemeroteca històrica: Incendi d'una fàbrica de paper a La Riba.....12
 Ha estat notícia....14
 Imatges: Badalona anys '50 i Terrassa 1964....17
 Imatges: Manresa 1924 i Barcelona 1913....18

L'APAGAFOCS - Número 17, gener de 2013

Director: Marc Ferrer i Murillo

Consell Assessor: Carles Savalls i Ortiz, Joan Rovira i Morató, Jesús Mestre i Campi, Pius Dóniga i Fraile.

Col·laboradors en aquest número: Pep Farré i Sanfeliu, Carles Savalls i Ortiz, Marc Ferrer i Murillo, Joaquim Pol, Joan Marc Silvestre i Acedo, José Luis Martínez Garrido, Pere Coromina Antiga.

Fotografia de portada: Els Bombers d'Olot, davant l'Hospici, l'any 1880.

Fotografia de contraportada: Anunci de la casa Pegaso de la dècada de 1960.

Per col·laborar i/o rebre **L'APAGAFOCS** només cal enviar un correu electrònic a la nostra adreça email: historiesdebombers@gmail.com

L'APAGAFOCS és una revista que té com a principal finalitat estudiar i divulgar la història dels bombers catalans en qualsevol de les seves èpoques.

L'APAGAFOCS és una revista virtual i electrònica en format .pdf, gratuïta i sense ànim de lucre. No s'edita en format paper. No fem pagar per llegir-la ni comprar-la ni tampoc paguem als nostres col·laboradors/res. La seva periodicitat és trimestral. No rebem cap subvenció.

L'APAGAFOCS sí que es fa responsable dels articles publicats, ja que confiem en els nostres col·laboradors/res, i en el nostre propi saber fer, per publicar una cosa o una altra.

L'APAGAFOCS és una publicació que una vegada descarregada des de l'ordinador es pot fer amb ella el que es vulgui. Et convidem a reenviar-la i a difondre-la. Es permet reproduir i distribuir en qualsevol suport els articles publicats a la revista, sempre citant el seu origen i autor/a. No es permet la transformació de les obres sense l'autorització prèvia del seu autor/a.

Molts dels continguts de la revista es poden consultar per internet:

<http://historiesdebombers.blogspot.com/>

<http://twitter.com/Apagafocs>

<http://www.facebook.com/apagafocs.historiesdebombers>

EDITORIAL

I com aquell qui no vol la cosa, ja portem 5 anys amb aquesta revista. El balanç és molt positiu i satisfactori.

A través de les xarxes socials **L'APAGAFOCS** té una presència molt important, i de fet, és gràcies a aquest mitjà, pel qual fem la nostra difusió. **L'APAGAFOCS** S'envia a tots els parcs de bombers de la Generalitat de Catalunya, arribant així a uns 5.000 bombers. A més s'envia a unes 200 persones que tenim en una llista de distribució. Fem també difusió a associacions, sindicats de bombers i biblioteques universitàries. I quan es publica **L'APAGAFOCS** també en fem difusió al facebook, amb 1.260 amistats i pel twitter, amb 740 seguidors i al nostre blog, el qual té una mitjana de 850 consultes mensuals. I ja que parlem del nostre blog, recordar el passat més d'octubre, "Històries de Bombers" va ser premiat per l'associació STIC.CAT, la Societat de Tecnologia i Coneixement, en la categoria de Història, tradicions i patrimoni.

Està clar doncs, que el futur està en les xarxes socials. I és mitjançant el futur, que volem saber el nostre passat.

Encara hi ha molts aspectes que es desconeixen. Moltes imatges del passat que continuen amagades, molts documents que estan reclosos, en definitiva, moltes històries de bombers que han de sortir a la llum, per anar construint aquest trenca closques gegant que és la nostra història.

Però aquesta tasca no és senzilla. És per això, que aprofitant que encetem un nou any, i ja en portem 4, recordem-ho, volem fer novament una crida a tots els nostres lectors, col·laboradors, seguidors i amics, que s'impliquin més amb **L'APAGAFOCS**. Els que fem aquesta revista, no podem arribar a tots els racons i cal la vostra ajuda. Vosaltres feu-nos arribar el passat, que nosaltres el traslladarem al futur.

I recordeu: És important tenir cura del nostre passat, de conservar tot allò antic, ja sigui patrimoni o documentació, ja que és una eina indispensable, tant per a nosaltres com per les generacions futures, per saber d'on venim i saber qui som.

LA NEVADA DE 1962

El dia de Nadal de 1962 va tenir lloc la nevada més important del segle XX al litoral i prelitoral central de Catalunya.

❖ Carles Savalls i Ortiz

El dia de Nadal de 1962, una gran nevada com mai ningú havia vist mai sobretot al Barcelonès i la zona metropolitana va assolir el nostre país. Les temperatures van baixar dels zero graus en molts llocs i la neu es va mantenir durant dies. L'aeroport va estar tancat, així com la circulació de trens i carreteres. Sis mil vehicles es van veure immobilitzats prop de la frontera. El subministrament d'aigua també es va veure afectat en moltes ciutats pel trencament de canonades a causa del gel. La neu, a més, va fer caure pals elèctrics i telefònics.

A Barcelona ciutat, els bombers van quedar més que col·lapsats, en una ciutat completament paralitzada sense cap tipus de transport públic. Dels 20 vehicles dels bombers, només dos jeeps van poder circular. Els grans camions pesats van quedar bloquejats en algun carrer. A més, les avaries per l'esforç realitat es van multiplicar. En un cas, van haver d'anar a apagar un incendi a peu amb extintors i galledes d'aigua. La Policia Armada va cedir part dels seus vehicles 4x4 als bombers barcelonins que des de la tarda del dia 25 fins les següents 48 hores, van efectuar més de 550 sortides, amb la dificultat de no poder-se coordinar, perquè s'havia avariat el repetidor de ràdio del Tibidado.

La majoria de serveis van ser per treure neu de la calçada, de baixos i de sostres i per rescatar persones aïllades. A més, van haver d'assumir funcions com el trasllat urgent de dones que anaven a donar a llum, el transport de persones amb fractures i fins i tot el transport de cadàvers fins als cementiris. Tot i així, els va ser impossible arribar a molts dels llocs on se'ls requeria, especialment entre les 5 de la tarda del dia 25 i les 3 del matí del 26, ja que nombrosos efectius van quedar encallats per la neu. Els bombers van arribar a atendre més de 60 persones amb fractures per caigudes i

Bombers de Barcelona rescatant un ciutadà, tapat amb una manta, després de tenir un accident a l'Eixample

traslladaren a diferents hospitals fins a 40 dones que anaven de part. També el mateix dia van haver de fer front a tres incendis simultanis.

L'Ajuntament de Barcelona va demanar l'ajuda de màquines llevaneu del Principat d'Andorra. El pas de la frontera va ser molt complicat pels problemes polítics i burocràtics que impedièren l'accés a Espanya de les màquines i del seu personal. Tot i així van arribar vuit màquines. També l'exèrcit va actuar enviant per tren, des del seu campament a Talarn, uns 600 homes i màquines llevaneu.

Els Bombers de Mataró, Igualada, Girona, Terrassa, Sabadell, Lleida, Manresa i Badalona, per citar alguns casos, van quedar també col·lapsats per la quantitat de serveis i sobretot per la dificultat de desplaçament. Molts vehicles de bombers van quedar bloquejats per la neu. Les comunicacions terrestres d'aquestes ciutats també es van veure greument afectades i, durant hores, alguna ciutat va estar pràcticament aïllada.

* Carles Savalls i Ortiz és historiador i periodista, treballa a l'Oficina de Premsa dels Bombers de la Generalitat de Catalunya. És co-autor del llibre "Bombers de Catalunya: història i present".

Fotografies: Arxiu Bombers Manresa i Bombers Barcelona

Bombers de Manresa traient neu dels carrers

SEGURETAT I PROTECCIÓ DEL PATRIMONI HISTÒRIC

Crònica de la participació de bombers catalans en formació sobre l'extinció d'incendis en patrimoni històric.

❖ Pep Farré i Sanfeliu

El passat novembre, tres bombers de Tarragona i un del parc de Reus ens desplaçarem a la població de Segovia, que acollia per tercera vegada el "Curso Básico de Intervenciones de Extinción de Incendios e n Patrimonio Histórico". Era la quinzena edició d'un curs adreçat a bombers que des de 2008 finança el Ministerio de Cultura i organitza el Grupo de Ciudades Patrimonio de la Humanidad de España. Aquest grup, format per les 13 ciutats de l'Estat reconegudes per la UNESCO com a patrimoni de la humanitat (Alcalá de Henares, Ávila, Cáceres, Córdoba, Cuenca, Eivissa, Mérida, Salamanca, San Cristóbal de la Laguna, Santiago de Compostela, Segovia, Tarragona i Toledo), es va constituir l'any 1993 a Àvila i té per finalitat la protecció i promoció conjunta del seu patrimoni històric i cultural.

L'any 2006, arran d'un devastador incendi al Palacio Salazar de San Cristóbal de la Laguna (Tenerife), les tretze ciutats patrimoni acordaren un seguit d'actuacions destinades al disseny de plans de prevenció que evitessin i, en el pitjor dels casos minimitzessin, els possibles danys produïts per emergències en llurs béns patrimonials. Així doncs, entre d'altres mesures, es constituí la Comisión de Prevención de Incendios y Protección Civil en Ciudades Patrimonio de la Humanidad i s'impulsaren accions formatives dirigides a comandaments dels cossos de bombers, als propis bombers i a responsables d'arxius, museus i biblioteques. És en el marc d'aquestes accions formatives que al voltant de 500 bombers hem pogut rebre formació dirigida a la protecció del patrimoni

històric.

L'objectiu d'aquests cursos és la sensibilització dels bombers sobre el valor patrimonial dels edificis i béns històrics, i sobre el deure moral de prestar-hi una atenció especial. Amb aquesta finalitat, els continguts giren al voltant dels següents aspectes: el valor insubstituïble dels nuclis històrics, riscos i mesures d'autoprotecció, plans de protecció i protocols d'intervenció davant emergències en conjunts històrics, actuacions en arxius, biblioteques i edificis històrics, i manipulació de béns culturals. A part dels continguts exposats, a la darrera edició de Segovia es va realitzar un simulacre d'extinció d'incendi, evacuació i manipulació d'obres d'art, dut a terme a l'arxiu municipal d'aquesta localitat castellanolleonesa.

La implicació del cos de Bombers de la Generalitat de Catalunya en aquesta matèria es canalitza a través del parc de Bombers de Tarragona, municipi integrat en el Grupo de Ciudades Patrimonio de la Humanidad de España des de l'any 2000 i en la comissió tècnica de seguretat des de la seva constitució, l'any 2006. Per aquest motiu i dins els actes commemoratius del 150è aniversari del seu cos de Bombers, el 2009 Tarragona acollí una de les edicions del curs bàsic d'intervencions en patrimoni històric. Fou gràcies a aquest esdeveniment que, a dia d'avui, al voltant d'un

80% de la plantilla de Tarragona, a més d'altres bombers de parcs propers com Reus, el Vendrell, Valls o Montblanc han pogut cursar aquesta formació.

El foc és, amb diferència, la major causa de pèrdues irreparables en l'àmbit de l'art i el patrimoni històric. A Catalunya tenim alguns episodis recents d'aquest tipus d'incidents, com són els incendis al Teatre del Liceu de 1994, al Teatre-Museu Dalí de Figueres el 2005, a la Sagrada Família, l'any 2011 o, molt recentment, al claustre de la Seu de Manresa. Per aquest motiu, cal prendre en consideració les mesures de prevenció i protecció proposades en aquests cursos que, entre d'altres, contemplen la necessitat d'elaborar mapes de risc i plans de salvaguarda, així com la millora dels sistemes de seguretat i la formació teòrico-pràctica del personal, tant d'emergències com de les pròpies institucions. De la mateixa manera, sembla evident la necessitat de difondre aquestes mesures més enllà de les ciutats patrimoni de la humanitat; la majoria de pobles i ciutats de la nostra geografia disposa d'arxius, museus i béns culturals que, amb un valor patrimonial més o menys reconegut, sens dubte cal mirar de preservar.

* Pep Farré i Santfeliu és historiador, bomber de primera, i autor del llibre "El Cos de Bombers de Tarragona, 1858-2008".

Fotografies: Pep Farré

INCENDI EN UN TREN DELS FGC A SABADELL EL 1980

Dos morts, una vintena de ferits, la meitat bombers, és el balanç d'un incendi en un tren a Sabadell l'abril de 1980.

❖ **Joan Marc Silvestre i Acedo**

A quarts de nou del vespre del 8 d'abril de 1980, un curtcircuit va incendiar un tren dels Ferrocarrils de la Generalitat, provinent de Barcelona i que tenia com a destí Sabadell, quan tot just es trobava uns 60 metres de l'estació Sabadell-Rambla. El foc va començar a l'últim dels tres vagons i sembla ser que un dels passatgers, al veure les flames i el fum, va aturar el fre d'emergència i el tren va quedar aturat entre les estacions Sabadell-Rambla i Sabadell-Baixador, en el barri de Gràcia i separades per 500 metres de distància. Els responsables del tren, van obrir les portes i el centenar de passatgers que hi viatgen van començar a baixar, alguns desorientats i espantats pel fum.

El Servei Provincial d'Extinció d'Incendis de la Diputació de Barcelona, va mobilitzar ràpidament els parcs de bombers de Sabadell, Terrassa, Manresa, L'Hospitalet, Granollers, Badalona, Martorell, Sant Feliu, Sant Celoni i Vic, i també es va demanar ajuda als Bombers de l'Ajuntament de Barcelona, que van col·laborar amb onze vehicles i quaranta bombers. En total es van concentrar, una trentena de vehicles, 90 bombers i desenes d'ambulàncies que també van arribar de poblacions veïnes. Desenes de voluntaris de la Creu Roja també van col·laborar alhora de socórrer les víctimes. També molts efectius de la Guàrdia Civil, Policia Nacional i Policia Municipal es van concentrar en les dues estacions.

Els bombers van tenir moltes dificultats per poder accedir al lloc, ja que quan van arribar, el tren estava en flames i això va provocar una densa fumarada i unes temperatures de casi 500 graus en l'interior del túnel.

Els primers apagafocs van accedir per l'estació de Sabadell-Baixador, que estava lliure de fum i quan van arribar al comboi van començar les tasques d'extinció. A mitjanit, el foc es va donar per dominat i sis bombers van començar a

recórrer tot el túnel cercant possibles víctimes. A les quatre de la matinada es va donar el servei de recerca per finalitzat.

El tren va quedar aturat a uns dos-cents metres de l'estació Sabadell-Rambla, a la qual van poder arribar-hi alguns viatgers i d'altres es van dirigir cap l'estació de Sabadell-Baixador, que

ràpidament eren atesos pels serveis d'emergències. La policia també va haver de contenir els familiars d'aquelles persones, que tenien previst arribar a Sabadell en tren per aquelles hores i que demanaven informació dels seus. L'incendi va deixar sense fluït elèctric els habitatges de la zona i del centre de la ciutat, així com també es va tallar el servei de gas, per precaució. En algun moment algú va demanar si el foc també podria propagar-se pels edificis, però el túnel estava construït a 16 metres sota terra. Tot i així, es van fer inspeccions en alguns habitatges. Per la ràdio local s'emetia només música i es feien crides a la tranquil·litat, mentre tota la ciutat es trobava col·lapsada.

Al lloc del succés hi va anar l'Ajuntament en ple de Sabadell, que es trobava reunit en sessió plenària en el moment de produir-se l'incendi. A les onze de la nit, el president de la Generalitat, Josep Tarradellas es va presentar directament al lloc dels fets, acompanyat d'altres autoritats, com el conseller de Política Territorial de la Generalitat, Lluís Armet, el subgovernador civil Josep Maria Ferrer, i el vicepresident de la Diputació de Barcelona, Francesc Martí. El balanç final va ser de dos morts i deu

foto - kimpol/bcn

persones intoxicades. A més deu bombers també van patir lleus intoxicacions pel fum, i sis van patir ferides lleus. El bomber de Manresa, Joan Homs va haver de ser hospitalitzat durant unes setmanes al patir símptomes d'asfíxia, així com una dona embarassada també va ser hospitalitzada. Diverses persones amb petites contusions i cremades també van ser ateses en el lloc dels fets, i aquelles que van ser evacuades a centres hospitalaris van ser donades d'alta en poques hores.

A part de l'accident en sí, l'incendi va tenir molt ressò mediàtic, ja que els dos morts, van ser Marc Batlle i Maria Santasusana, els pares d'un regidor de l'Ajuntament de Sabadell, que van morir a causa del fum. Marc Batlle, també havia estat regidor de la ciutat.

La Diputació de Barcelona va decidir concedir la menció honorífica al Cos de Bombers.

foto - kimpol/bcn

* Joan Marc Silvestre i Acedo és historiador-

Fotografies: Joaquim Pol

ELS INICIS DE L'ESCOLA DE BOMBERS

El primer cap de l'Escola de Bombers de Catalunya, José Luis Martínez Garrido recorda en aquest article com van ser els seus inicis.

❖ **José Luis Martínez Garrido**

Sembla que com a les persones grans, em pertoca explicar la història de l'Escola de Bombers quan encara no era l'Escola.

Un dels meus nets de 6 anys té molt clar que un conte és una cosa inventada i una història és un conte que ha ocorregut realment.

Els 25 anys d'aquesta Escola és un conte real, però un grupet els assistents vam celebrar aquest

aniversari l'any 2008, per uè era l'aniversari de l'escola que havíem començat a Bellaterra en la primavera de 1983.

Quan jo vaig entrar a Bombers l'any 1970 em vaig adonar immediatament de la manca de formació del personal del Servei Provincial. Llegir, escriure, fer nombres i calcular quelcom era una tasca feixuga per molts del homes procedents en la seva majoria de les brigades municipals i del mon del treball.

Sortosament la direcció del Servei pensava el mateix i van començar els viatges a Toulouse per esbrinar i copiar el seu sistema de formació i les hores de repàs als menjadors.

L'any 1973 es va iniciar el primer curs "reglat" en el que van aparèixer algunes persones que avui son aquí i que van ser claus pel desenvolupament de la formació dels Bombers en els anys propers. El "Manual del Bombero" (1973 i 74) va ser important en aquest moment. Arriba la Generalitat, i dissenyat el Servei d'Extinció d'Incendis i Salvaments de Catalunya, es crea la Direcció General.

El director, Alfons Ortí ens pregunta als tècnics del moment què volem ser de grans.

Jo demano Formació i em donen Prevenció a Badalona, però dos anys després se me'n carrega la Secció de Selecció i Formació de Personal del Servei d'Extinció creat.

Mentre, l'Aguado ha continuat la formació i ha consolidat un grup de persones que entre d'altres coses ha col·laborat en la consolidació formativa de

les Brigades de Lleida i Tarragona, a més de dissenyar una escola dintre les instal·lacions de Bellaterra que havia estat prevista per posar-hi el parc Central de l'SPEI.

El primer encàrrec d'aquest període va ser la formació d'un paquet de vacants transferit de la Diputació. Entre aquets alumnes hi era l'Aguado, que actuava d'alumne i de responsable de formació.

Per donar forma física al nostre treball es va pensar en fer un logo que identifiqués el nostre treball, i amb el disseny de l'Anna Duran, tres joves tècnics (Màxim, Pedro Carrasco i Marcel·lí Blanchar van fer en marqueteria dos Bombers trencant el triangle del foc.

Aquest logo va acompanyar els textos de "l'Escola de Bellaterra" durant anys.

Nosaltres, aquell primer equip, vam crear l'Escola de Bombers de Catalunya tres anys abans que es publicqués en el DOGC.

Els manuals anteriors es queden petits i es dissenya entre tots els responsables del Servei tota la formació que al nostre parer era

necessària pel personal del Servei que s'estava fent gran amb les incorporacions del nou personal a Girona, Tarragona i Lleida.

S'inicia la formació amb el CEPB (curs especial de perfeccionament del bomber) quasi en regim d'internat per setmanes, aprofitant la residència i el menjador, i formant els cursos amb personal de totes les brigades, de manera que mentre el president Pujol parlava de "fer país ", nosaltres a Bellaterra fèiem "Servei".

Bombers, tècnics i directores van col·laborar en els cursos que es van fer per més de 700 bombers, a més dels procedents del Consell Insular de Mallorca, la Vall d'Uixó, Canaries, Guipúscoa i d'altres en nombre menor.

Amb rara unanimitat, els Bombers de Girona no van venir a Bellaterra i es va obligar a que el personal instructor anés a Girona.

Tot no era tant fàcil.

En alguns llocs de la Direcció General la idea de

requerit per un servei. Després, ningú els tornava...

Imaginació, molta imaginació i alguns ajuts exteriors de Butano, Argón, Catalana de Occidente , laboratoris i empreses químiques i demandes permanents de formació d'altres Serveis de Bombers d'arreu Catalunya.

Quan l'enrenou de les practiques va fer nosa a la Universitat i als veïns de Ciutat Badia, es va veure que el futur de l'Escola no passava per Bellaterra.

L'episodi de Castellbisbal ve ser una anècdota que amés a més va influir en la meua sortida de l'Escola, però podia haver estat la solució a la ubicació de l'Escola i la creació d'un Camp de Maniobres sense cap dependència de l'exterior.

Al final, a l'estiu de 1986 va néixer l'Escola de Bombers i jo vaig continuar fins l'octubre de 1989.

Una de les primeres autobombes de l'Escola de Bombers, l'any 1980

"el bomber es fa treballant " tenia molta força, i algun cap de Brigada "obriria un parc" amb el instructors de l'Escola. D'altres, deixaven fer sense molt convenciment esperant els resultats. La secció no disposava de pressupost, amb el que les pràctiques es preparaven amb mancances suplides pel Servei tècnic, i el Magatzem, amb materials que a vegades en un cap de setmana desapareixien per què n'hi havia hagut un cap de guàrdia que els havia

* José Luis Martínez Garrido va ser el primer Cap de l'Escola de Bombers de Catalunya. Sotsinspector jubilat del Cos de Bombers de la Generalitat de Catalunya.

HEMEROTECA HISTÒRICA

Incendi d'una fàbrica de paper a La Riba. Revista Alarma. Nº 1, gener 1959

Un pavoroso incendio destruye una fábrica de papel en el pueblo de La Riba

Los daños ascienden a veinte millones de pesetas

Por Emilio Figueras, Sargento del Servicio de Extinción de Incendios y Salvamentos de Barcelona.

El viernes 16 de enero, a las 5.30 horas, fueron requeridos nuestros servicios por el pueblo de La Riba, por Valls, cerca de Picamoixons.

Según nos comunicaron, se había declarado un voraz incendio en la fábrica de papel de los señores Jaime y Matías Gomá Camps, debido, según suponían, a un corto circuito.

Hechos los preparativos, salieron rápidamente los coches Bt. 14 (jeep) con el Subjefe Sr. Jordán, el Bt. 15 con 3 bomberos y el Bt. 8 con el que suscribe y 9 bomberos. Ya en ruta para La Riba, nos comunicaron por radio que habían recibido nuevas noticias del fuego, dando cuenta de que estaban ardiendo tres fábricas de papel y que el fuego se iba propagando a las casas del pueblo.

Desde este momento sólo ansiábamos llegar cuanto antes. Recorrimos kilómetros y más kilómetros bajo un frío glacial. Al dejar la localidad de Vendrell advertimos que en aquella comarca reinaba un viento fortísimo.

En Valls nos esperaba un hombre que nos sirvió de guía hasta las afueras de Valls, camino de Picamoixons. El viento era allí aún mayor, pues vimos grandes ramas de algarrobos desgajados, así como árboles derribados. Teníamos la sensación de que el viento iba a hacernos volcar y las ráfagas sonaban contra la carrocería de los coches como latigazos.

Cuanto más nos aproximábamos a nuestro destino, tanto más crecía en intensidad el vendaval, haciéndonos prever las dificultades contra las que tendríamos que luchar. En el aire revoloteaban gran número de papeles que parecían pajarracos de mal agüero.

El incendio apareció ante nuestra vista como una es-

cena dantesca; de todas partes brotaban llamas y las pavesas eran lanzadas al aire como proyectiles. Hallamos al vecindario sumido en el pánico. Nuestra presencia pareció aportarles algo de tranquilidad.

A las 8 horas estábamos frente a los edificios en llamas y en seguida advertimos en qué adversas circunstancias íbamos a tener que actuar, no por el fuego en sí sino por el viento que era ya huracán con velocidades de 105 Km. hora y rachas de 115 Km., haciendo casi imposible el mantenernos en pie.

El Subjefe, Sr. Jordán, nos ordenó tomar posiciones para mejor atacar el incendio.

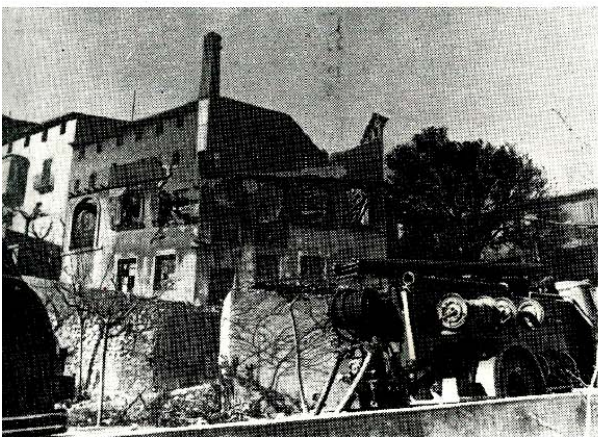
Afortunadamente para La Riba, el gran caudal de agua que baja de la cima de la montaña y atraviesa el pueblo evitó el que quedase totalmente destruido por el fuego.

El Bt. 14 fué puesto en un ramal del canal, aspirando y alimentando con una manguera de 70 mm. al Bt. 15; de éste partían tres mangueras de 70 mm. con las que se atacaba el fuego en los puntos que ofrecían mayor peligro de propagación. El Bt. 8 estaba preparado y de reserva por si se presentase alguna avería en otros coches.

En vista de que el viento, arrojándonos cenizas encima nos cegaba los ojos, instalamos la motobomba Mb. 8 en una piscina situada detrás del incendio. Una manguera de 70 mm. y otra de 45 mm. se instalaron en un piso superior desde donde se atacaban los pisos bajos derribados.

De esta forma, en nuestro sector quedaba el incendio completamente dominado.

A las 12 del mediodía tomamos un ligero refrigerio,

Edificio donde se inició el incendio.

Inspeccionando el incendio.

HEMEROTECA HISTÒRICA

Un bombero ayuda a su compañero lesionado.

y a las 16 horas pasamos a comer por turnos. Durante nuestra actuación, un rasgo que agradecemos infinito, fué el de un vecino que iba pasando por todos los puntos en los que había un bombero, incluso en los lugares de mayor peligro, y les confortaba con café caliente y coñac. Estábamos ya medio ciegos por las cenizas y por la

refracción del calor; así todos los bomberos tuvieron que ser asistidos por nuestro sanitario, asistencia que se prodigó durante todo el día, teniendo que intervenir incluso el médico del pueblo. Por ello y por el duro esfuerzo que llevamos a cabo durante las largas horas que duró la extinción, nuestro jefe pidió relevo, el cual se efectuó a las 19.30 horas, llegando sin novedad a nuestro cuartel central a la 1 hora de la madrugada del día 17.

Merece destacarse la magnífica actuación de todos cuantos participaron en la extinción. Trabajaron en ella el Cuerpo de Bomberos de Tarragona, que acudió con su jefe, Sr. Monravá, 15 bomberos y dos coches; el Cuerpo de Bomberos de Lérida, que participó con el jefe de grupo, Sr. Vázquez, 4 bomberos y un coche; el Cuerpo de Bomberos de Reus, que estuvo representado por su jefe Sr. Sardá, 8 bomberos y dos coches; el de Valls, con su jefe Sr. Forés, 2 bomberos voluntarios y un coche.

También se personaron los Excmos. Sres. Gobernador Civil de Tarragona, Presidente de la Diputación Provincial, Alcalde de Reus, Diputado Provincial por Valls, Consejero General del Gobierno Civil, Teniente Alcalde y Delegado de Incendios de Reus, Teniente Alcalde de Valls, etc.

(Fotos Pérez de Rozas)

La catástrofe de Ribadelago, de la que publicaremos información en el próximo número, ha conmovido a toda la nación. Las aguas arrasaron un pueblecito tranquilo y pintoresco, arrastrando consigo a muchos de sus habitantes y dejando sin cobijo a la mayor parte de los supervivientes. Los bomberos de Zamora, que fueron de los primeros que acudieron en auxilio de los damnificados, han abierto una suscripción entre los bomberos españoles que deseen colaborar, para entregarla en el día de San Juan de Dios, en nombre de todos, al señor Gobernador de la provincia, por lo que ponemos en conocimiento de todos los que deseen contribuir que pueden enviar sus donativos al

Señor Capataz Vicente Nieto Yáñez.
Parque de Bomberos.
Z A M O R A

Almacenes Agapito

SEDAS - LANAS - ALGODONES - CONFECCIONES

Le recuerda las facilidades de pago que da a todo funcionario del Cuerpo de Bomberos y a su familia.

Estos Almacenes están adheridos a C. U. S. A.
¿Quién pita? Almacenes AGAPITO.

Los bomberos de Barcelona pueden solicitar informes dirigiéndose a
JOSE M.ª COLL MARTORELL

L'INCENDI DE LES GAVARRES DE 1928

L'agost de 1928 va tenir lloc un dels pitjors incendis forestals que ha patit el nostre país i que va devastar Les Gavarres.

❖ **Marc Ferrer i Murillo**

Les Gavarres, un massís de muntanyes, situat a l'extrem septentrional de la serralada litoral catalana, a cavall entre les comarques del Baix Empordà i el Gironès, eren ja des del segle XVI una zona on l'explotació de la sureda era molt important, i des de la costa gironina s'embarcava suro cap a molts indrets del mediterrani. La màxima activitat es va produir al segle XIX amb la extensió del cultiu de la vinya, tot i que el seu posterior abandonament va afavorir repoblacions de sureres. Les Gavarres havien estat una zona molt poblada amb nombrosos cultius fins ben entrat el segle XX. Però l'agost de 1928, el paisatge i el destí va canviar per sempre.

El 4 d'agost de 1928 va començar un dels pitjors incendis forestals que ha patit el nostre país. Va durar uns 10 dies i va arrasar pràcticament la meitat del massís, unes 15.000 hectàrees.

El foc va començar prop de Santa Pel·laia, entre la rectoria i la font de Can Carreras, i es va estendre, com dos rius, un cap a l'església de Sant Mateu de Montnegre i l'altre cap el poble de Montnegre, on va devastar uns quants masos i l'ermita de Santa Maria. Després va calcinar boscos d'alzines suredes, entre ells, l'antic alzinar de Montigalà i una mitja dotzena de masies, a la falda del turó del Montnegre, com Casagran i Mas Sàbat, Ca l'Escolà, Can Jaques, Mas Llobet i Can Pujades.

Des del Montnegre, va formar dos fronts de flames, un en direcció a mar, fent de tota aquella frondosa vall un autèntic infern. L'altre front s'escampà en direcció contrària i eixint de la comarca de la Selva va afectar greument boscos de part de l'Empordà, cap a Madremanya, i va acabar en les bosquíries al peu del Santuari de la Mare

de Déu dels Àngels, arribant a cremar una vintena de masies i les seves terres.

El Diario de Gerona, del 14/8/1828, parla dels bombers gironins i la seva actuació al Santuari dels Àngels:

“A las seis menos cuarto de la tarde se organizó en esta ciudad una sección de la compañía municipal de bomberos que, al mando del jefe señor Claret, y con el material disponible—dos tanques de riego y la bomba a vapor—se trasladaron al Santuario de los Angeles. Salieron también para este punto, por haberse requerido igualmente su ayuda, dos autocamiones del Regimiento de artillería con soldados y al mando de un oficial.

Ya en los Angeles, bomberos y soldados rivalizaron en la extinción del siniestro, encaminándose principalmente los trabajos al salvamento del Santuario, cuyos llancos se consiguió aislar del voraz elemento, renaciendo la tranquilidad en sus moradores.

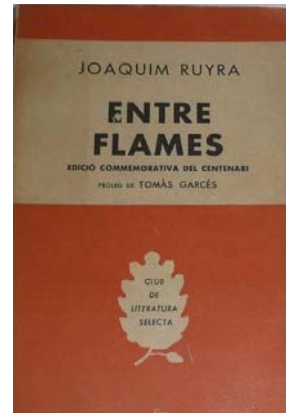
Una vez esto conseguido, se acudió a atajar el fuego que hab ía hecho presa en una casa situada a unos doscientos metros del Santuario, y que amenazaba quedar en ruinas. El oportuno

auxilio de los bomberos y tropa evitó la destrucción del edificio, buena parte del cual se salvó de las llamas. Los elementos citados, cumplido su deber y no siendo ya indispensable su concurso, estaban de regreso a Gerona entre diez y once de la noche"

Centenars de famílies es van quedar sense res. Sense cases on viure, sense terres on conrear, sense bestiar per alimentar-se, sense eines per treballar. Després de l'incendi van quedar arruïnades i en la més absoluta misèria. A tot Catalunya va haver-hi una mobilització de solidaritat per recaptar diners, sense precedents, impulsades sobretot pels diaris "La Veu de Catalunya" i la "Publicitat". Nombroses associacions i entitats, com centres excursionistes, orfeons, i particulars van col·laborar en els donatius, i fins i tot, l'Asociación Forestal Española i el bisbat de Girona van donar diners. L'incendi va prendre la dimensió de catàstrofe nacional. També es van fer multituds d'actes arreu del país, per recollir diners, en els anomenats "festivals proGavarres".

Aquests incendis van tenir una gran repercussió en l'opinió pública amb articles d'opinió a diferents diaris, tant catalans com espanyols i van inspirar a Joaquim Ruyra en la seva obra Entre flames. El mateix Ruyra va perdre dues masies i tota la collita de suro i en la novel·la explica la seva impressió directa dels boscos

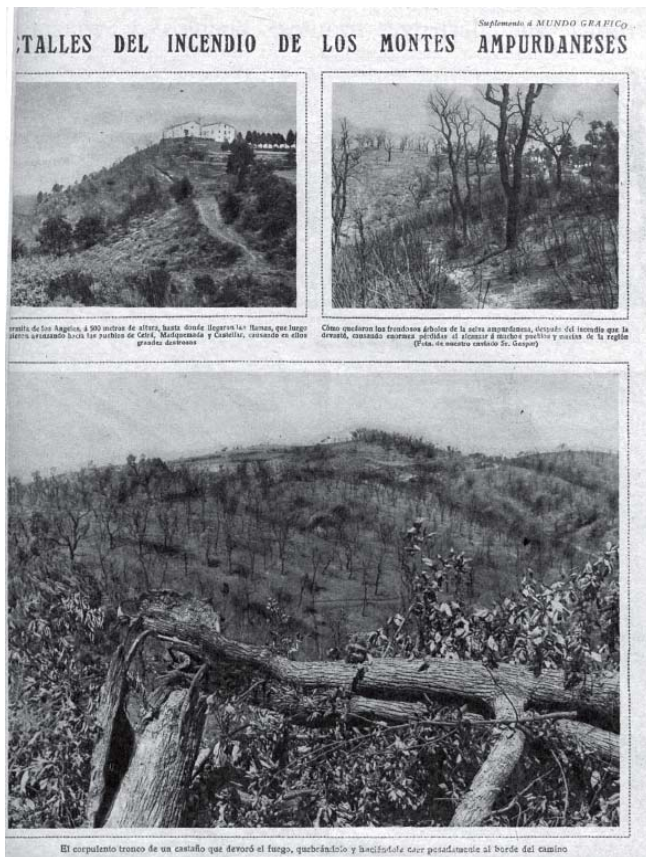
Joaquim Ruyra i la seva famosa obra

arrasats, de les pinyes convertint-se, al sortir dispares, en petites bombes incendiàries, de les masies destruïdes. També explica com les famílies guiant-se pel seu instint van poder salvar la vida, com un grup van ser rescatats refugiats en un camp d'alfals, mig marejats per la fumera. Per molts, Ruyra va ser l'apòstol de la lluita per la reconstrucció i gràcies a ell, molta gent va prendre consciència i va estendre una gran solidaritat que va ajudar a moltes famílies.

Joaquim Ruyra a "Entre flames" va escriure: "Els arbres, negres, ensutjats, sense rama, sense balum, clars, desnarits, s'aixecaven com espectres sobre una terra llisa i cendrosa, en la qual la soledat es fonia en una ombrosa tristor. Els predis veïns, ja no separats per les múltiples ondulacions de la fronda, semblaven a tocar. Es diria que àdhuc l'extensió territorial havia minvat. No hi havia ja enlloc cap fumera. Tot era apagat, apagat de foc i apagat també d'alegria i de vida".

L'incendi també va crear consciència de com havien de ser els cossos de bombers. Així en un article al Diario de Gerona, del 17/8/1928, titulat "Las llamas en el bosque", es deia que "Asi como nuestro espíritu práctico y marcadamente utilitario supo laborar un excelente instrumento represivo de los delitos contra la propiedad privada; el somatén y el sentido de defensa contra el mismo fuego ha dado origen en las ciudades de muchos países civilizados a los cuerpos de bomberos casi todos ellos de carácter voluntario y altruista, ¿porqué no podríamos descargar en nuestras comarcas forestales un cuerpo de gentes entrenadas en la lucha contra el voraz elemento, obedeciendo a las iniciativas de un jefe y con el utillaje «ad hoc» para contener un avance destructor?"

* Marc Ferrer i Murillo s historiador, bomber voluntari, coautor del llibre "Història dels Bombers de Terrassa" i del llibre "Bombers de Catalunya: història i present".

HA ESTAT NOTÍCIA...

➤ **L'Escola de Bombers i Protecció Civil de Catalunya celebra els seus 25 anys**

El 26 d'octubre es va realitzar, a l'auditori de l'Institut, l'acte de celebració dels 25 anys de l'Escola de Bombers i Protecció Civil de Catalunya. Es va comptar amb la presència de personal i comandaments del Cos de Bombers de la Generalitat, dels Bombers de Barcelona, del Cos de Bombers d'Andorra i de bombers de França; la directora de l'Escola Nacional de Protecció Civil i Emergències de l'Estat, la subdirectora general de Programes en Protecció Civil de la Generalitat, juntament amb personal actual i antic que han col·laborat amb l'Escola durant tots aquests anys.

➤ **Trasllat de l'arxiu històric d'imatges de Bombers de Barcelona**

A finals d'estiu i per mitjà d'un acord amb l'Arxiu Històric de Barcelona, el fons d'imatges de Bombers va quedar dipositat a l'Arxiu Fotogràfic de la Ciutat. Aquest fons es compon de fotografies, negatius, diapositives i altres materials, que van des de principis del segle XX fins a l'any 2005. Es procedirà a la classificació, tractament i restauració d'aquest fons, que estarà a l'abast de tots els ciutadans a la seu de l'arxiu, al carrer Comerç. D'aquesta forma es millorarà l'accessibilitat i la conservació d'aquests materials gràfics, que fins ara estaven ubicats al Parc de Llevant.

➤ **El parc de Bombers Voluntaris de Santa Maria de Palautordera rep el Guardó Vitamènia**

L'Ajuntament de Santa Maria de Palautordera (Vallès Oriental) va atorgar, en el mes d'octubre, el XIIè Guardó Vitamènia als Bombers Voluntaris del municipi en reconeixement a la tasca feta per aquest col·lectiu, aprofitant que al llarg del 2012 van celebrar el 20è aniversari de l'obertura del parc. El Guardó Vitamènia és un reconeixement públic del consistori a aquelles persones, grups o entitats del municipi que s'han distingit per la seva feina en pro de la comunitat i el poble de Santa Maria de Palautordera.

➤ **Bombers Voluntaris de Ribes de Freser a la Fira Mercat de Neu i de Muntanya.**

Dins els actes de la Fira Mercat de neu i de muntanya de Ribes de Freser, celebrada a

principis de desembre del 2012, els bombers de la localitat, van organitzar una exposició de neu i allaus, juntament amb l'Institut Cartogràfic de Catalunya. També membres del GRAE una conferència sobre prevenció d'allaus.

➤ **Tres persones mortes, un ferit en estat crític i set afectats lleus, en l'incendi d'un immoble a Sabadell**

A les 05.45 hores de l'1 de novembre, els Bombers de la Generalitat van ser alertats d'un incendi als baixos d'un immoble del carrer Forcanada a Sabadell (Vallès Occidental). Fins al lloc es van desplaçar 14 dotacions dels Bombers de la Generalitat. De l'interior del pis afectat es van rescatat quatre persones en estat inconscient. Tot i les maniobres de reanimació que se'ls va fer al lloc, tres d'elles van resultar mortes i la quarta va ser evacuada en estat crític a l'Hospital. Els Bombers també van haver de rescatar els veïns dels pisos superiors que es trobaven a l'interior dels seus domicilis. Es van desplaçar sis unitats del SEM. Set persones van resultar afectades de caràcter lleu per inhalació de fum, de les quals cinc van ser evacuades a l'Hospital. Els Bombers van estar fins el migdia fent les tasques d'inspecció per valorar danys estructurals i de serveis, juntament amb els tècnics municipals.

➤ **Set persones intoxicades per monòxid de carboni a Tortosa**

A quarts de deu del matí del 18 de novembre es va rebre l'avís que hi havia una família del carrer Andalusia de la població de Reguer, Tortosa, possiblement intoxicada per monòxid de carboni. Al lloc, es van desplaçar dues dotacions dels Bombers de la Generalitat i van revisar tot l'habitatge, confirmant que hi havia una acumulació de monòxid de carboni causada per la mala combustió d'un generador situat a la planta baixa de l'habitatge, en un annex del garatge. Posteriorment, van procedir a ventilar tot l'immoble. Cinc adults i dos menors, van ser evacuades, a l'hospital.

➤ **XII Pulaskinada**

L'11 de novembre va tenir lloc en un terreny del Carrer Can Solà del Pla de Matadepera (Vallès Occidental), la XII edició de la Pulaskinada, organitzada pel Grup de Reforç d'Actuacions Forestals (GRAF) dels Bombers de la Generalitat. Hi ha van participar 6 equips, davant un nombrós públic amb amics i familiars dels equips participants. Bombers i membres de diferents ADF també van participar a la trobada, que va finalitzar amb un excel·lent dinar de germanor amb un centenar de persones.

➤ **Una quarantena de veïns desallotjats per un incendi en un edifici a la Seu d'Urgell**

Set dotacions dels Bombers es van desplaçar urgentment la matinada del 29 de novembre a un edifici de l'avinguda Salòria, de la Seu d'Urgell (Alt Urgell), a causa d'un foc que afectava un local als baixos d'un immoble de cinc pisos d'alçada. Com a mesura preventiva es van desallotjar una quarantena de veïns de l'edifici. En una hora, els bombers van apagar l'incendi.

➤ **Calendari solidari Bombers amb causa per fomentar la recerca en malalties infantils.**

Durant el mes de desembre es va començar a distribuir un calendari solidari de Bombers amb causa per fomentar la recerca en malalties infantils. Aquesta iniciativa va sorgir l'any 2011, gràcies a l'empenta de dos voluntaris del cos de Bombers que van contactar amb l'Obra Social Sant Joan de Déu perquè volien sensibilitzar i recollir fons per la recerca infantil.

Poc a pocs, els seus companys dels Parc de Bombers de tot Catalunya es van sumar a la iniciativa fins a vendre més de 5.600 calendaris solidaris que van permetre crear la beca Bombers amb causa, d'investigació a l'Hospital Sant Joan de Déu. Enguany es repeteix l'experiència, amb voluntat de mantenir l'esperança dels infants i les seves famílies. El calendari és ven als Parcs de Bombers.

➤ **Un foc en un aparcament subterrani de Reus fa evacuar preventivament 60 veïns**

Els Bombers de la Generalitat van treballar la matinada del 20 de desembre en l'incendi de 3 vehicles en un aparcament subterrani de Reus (Baix Camp) que va obligar a evacuar preventivament 60 persones que vivien en els 4 blocs que hi ha just al damunt de la instal·lació. Bombers va desplaçar deu dotacions que es van encarregar d'extingir l'incendi, comprovar l'estructura i ventilar-ho tot. Un parell d'hores més tard, tots els veïns van poder tornar a casa seva.

➤ **Bombers de Granollers obtenen el segon lloc al World Rescue Challenge**

L'equip de Bombers de la Generalitat del Parc de Granollers va aconseguir el segon lloc en la classificació general de l'XI edició del World Rescue Challenge (WRC), el Concurs Mundial de Rescat de Víctimes en Accident de Trànsit, que es va celebrar a la ciutat de Londres, entre

el 17 i el 20 d'octubre de 2012. També van obtenir la segona posició en la prova de maniobra ràpida. L'equip del Parc de Reus va quedar quart en la categoria de maniobra complexa, i el combinat del Parc de Terrassa va debutar al concurs amb la sisena plaça en l'exercici de la maniobra estàndard. El primer lloc de la classificació general ha estat per l'equip Royal Berkshire i el tercer lloc l'ha aconseguit un altre britànic, North Yorkshire.

➤ **Una persona morta i dues intoxicades lleus en l'incendi a una casa de Cassà de la Selva**

Els Bombers de la Generalitat van ser alertats, el migdia del 27 de desembre, d'un incendi en una casa al carrer Ample a Cassà de la Selva (Gironès). Es van mobilitzar set dotacions dels Bombers i van extingir el foc que afectava la planta baixa. A una sala del costat de la cuina es va localitzar el cos sense vida d'un home de 82 anys. La seva dona, va poder sortir de la casa per un pati del darrera, i juntament amb una altra persona va resultar intoxicades lleus per inhalació de fum. Com a mesura preventiva, es van desallotjar el veïns dels immobles més propers.

➤ **Lliurament de les Medalles i les Mencions d'Honor del Cos de Bombers de la Generalitat**

El lliurament de les Medalles d'Honor va tenir lloc a Tortosa per commemorar els 150 anys de presència dels Bombers a la ciutat. el 19 d'octubre. Es van lliurar 224 Medalles, d'or, d'argent i de bronze, així com Mencions Honorífiques que pretenen reconèixer la prestació de serveis excepcionals al llarg de l'any passat. Entre elles, hi ha la Menció a 2 pilots que van perdre la vida en accident aeri en acte de servei i la que es lliurarà al col·lectiu de pilots de TAF Helicòpters i al de tècnics especialistes en manteniment d'helicòpters en reconeixement a la seva trajectòria professional. També es van lliurar Mencions a títol pòstum a aquelles persones del Servei que van perdre la vida des de març de 2011 fins al mes de març de 2012, que és quan s'havia d'haver fet aquest acte però que es va suspendre per l'incendi forestal de Gerri de la Sal. També es van lliurar 6 Medalles d'Honor i Felicitacions oficials.

➤ **Simulacre al Port de Barcelona**

El 21 de novembre es va dur a terme al centre "Maremagnum" del Port Vell, un simulacre d'intervenció per posar a prova els diferents grups operatius contemplats al pla d'emergència d'aquest indret. El supòsit que es va plantejar, és

el seguiment i detenció d'un terrorista que va deixar abandonat un explosiu a la cafeteria del centre. L'explosió d'aquest artefacte va activar els operatius especialitzats de Mossos d'Esquadra, Servei d'Emergències Mèdiques (SEM), Guardia Civil, Policia Nacional i Bombers de Barcelona. La dotació de sortida del parc de Montjuïc, es va desplaçar en temps real i va assumir les funcions de salvament i rescat de les 2 víctimes que va generar l'explosió. Atenent al tipus d'explosiu, les tasques de salvament es van dur a terme amb l'equip de nivell 3 del nostre Servei. El SEM va aportar la seva Unitat de Descontaminació Massiva de recent adquisició.

➤ **Obres de millora en els parcs dels Bombers de Barcelona**

En el darrer trimestre del 2012 va tenir lloc diverses obres de millora en els parcs de bombers de Barcelona, destacant la definició i senyalització de les àrees de risc en sortides de vehicles, instal·lació d'humidificadors per a reducció de l'electricitat estàtica, protectors a cuines per evitar esquitxades d'oli, senyalització de zones de risc d'atropellaments, línies de vida en terrats, ancorament de guixetes, etc. També es treballa en el projecte d'adequació de les instal·lacions del parc de Sant Andreu al reglament de Baixa Tensió i altres millores

➤ **La Generalitat de Catalunya crea un títol propi de Formació Professional de grau mitjà destinada a bombers**

Mitjançant el Decret 102/2012, de 25 de setembre, la Generalitat de Catalunya creava el títol de la Generalitat de tècnic o tècnica en prevenció, extinció d'incendis i salvaments, i se n'establí el currículum. La posada en marxa d'aquests estudis respon a la necessitat de qualificació en l'àmbit de la prevenció i el salvament, ja que no existeix cap títol d'aquestes característiques establert ni a Catalunya, ni a l'Estat Espanyol. El títol s'inclou en la família professional de Seguretat i Medi Ambient i tindrà una durada de 2.000 hores, de les quals 533 seran de pràctiques en centres de treball.

➤ **L'Escola de Bombers forma bombers francesos en matèria d'incendis forestals**

L'Escola de Bombers i Protecció Civil va organitzar, en el mes de novembre un curs adreçat a un grup de bombers francesos de l'École d'Application de Sécurité Civile (ECASC) de Valabre. Els alumnes van visitar zones on s'han produït grans incendis forestals a

Catalunya, com ara el de la Jonquera i el d'Horta Sant Joan, per poder-ne estudiar i valorar les conclusions operatives que es van extreure dels incendis. A més, també van realitzar pràctiques sobre el terreny per estudiar el comportament del foc, repassar conceptes de patrons de propagació i els aspectes de seguretat que hi estan relacionats.

➤ **Operació Quilo a la DGPEIS**

Entre el 19 de desembre de 2012 i el 13 de gener de 2013, des de Des de la Direcció General de Prevenció, Extinció d'Incendis i Salvaments, es va engegar una iniciativa, adreçada a tot el personal anomenada Operació Quilo, per tal de posar en marxa un gran recapte d'aliments destinats al Banc dels Aliments de la ciutat de Barcelona.

➤ **Nou procediment d'activació d'emergències socials a Barcelona**

En el mes de desembre les direccions de Bombers de Barcelona i del Centre d'Urgències i Emergències Socials de Barcelona (CUESB), van establir un procediment de coordinació i mobilització que agilitza l'activació d'aquests serveis, davant de situacions on els bombers observin persones que per la seva edat, discapacitat o condicions de vida, necessiten del suport dels serveis socials de la ciutat.

➤ **Bombers de Gelida viatgen a Colòmbia per donar material tècnic als Bombers locals**

Un equip de bombers del Parc de Gelida va viatjar el passat 25 d'octubre a Colòmbia per lliurar material de treball a companys de diferents ciutats d'aquell país. L'expedició composta per 3 bombers (un dels quals és bomber del Parc de Piera), van romandre a la zona fins el 21 de novembre. En 4 setmanes d'estada a Colòmbia, van lliurar gairebé 1.000 kg de material; equipament personal i eines noves o en perfecte estat operatiu i que han quedat fora d'ús per als Bombers de la Generalitat perquè han estat renovades per altres de més modernes. Amb aquesta expedició els bombers del Parc de Gelida consoliden el seu compromís amb els bombers colombians, una relació que a nivell personal alguns ja havien iniciat l'any 2003. Precisament, aquest estiu els Bombers de la Generalitat van ser rebuts per l'ambaixador de Colòmbia a Espanya, que els va agrair personalment la tasca desenvolupada els darrers anys en diversos projectes de col·laboració amb els bombers del país sud-americà.

IMATGES

Bombers de Badalona a la dècada dels '50. Procedència de la fotografia: Família Sala-Rabés

Bombers de Terrassa l'any 1964. Procedència de la fotografia: Marià Massana

IMATGES

Bombers de Manresa l'any 1924. Procedència de la fotografia: Arxiu Bombers Manresa

Bombers de Barcelona l'any 1913. Procedència de la fotografia: Arxiu Bombers Barcelona

Pegasus

EQUIPOS PARA LA EXTINCION DE
INCENDIOS Y OTROS SERVICIOS DE SALVAMENTO
MONTADOS SOBRE AUTOBASTIDORES PEGASO

PEGASO, EL CAMIÓN ESPAÑOL DE CALIDAD INTERNACIONAL

Empresa Nacional de Autocamiones, S. A.

MADRID - BARCELONA